

EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGA

KÉRDÉSEK ÉS VÁLASZOK

MI AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGA?

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: Bíróság) nemzetközi bíróság, amelynek székhelye Strasbourg. Annyi bíróból áll, amennyi az Európa Tanács azon tagállamainak száma (jelenleg 47), amelyek megerősítették az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok védelméről szóló Egyezményt. A Bíróság bírái egyéni minőségükben járnak el, és nem képviselnek egyetlen államot sem. A kérelmek feldolgozása során a Bíróságot a Hivatal segíti, amely jórészt a tagállamokból származó jogászokból, más elnevezéssel jogi titkárokból áll. A jogászok teljes mértékben függetlenek országtól, és nem képviselik sem a kérelmezőket, sem az államokat.

MI AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI EGYEZMÉNYE?

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: Egyezmény) nemzetközi szerződés, amelyet kizárólag az Európa Tanács tagállamai jogosultak aláírni. Az Egyezmény és annak jegyzőkönyvei (a továbbiakban: Egyezmény) hozták létre a Bíróságot és határozzák meg annak működését, valamint tartalmazzák azon jogok és biztosítékok felsorolását, amelyeknek tiszteletben tartását az államok vállalták.

MILYEN TEVÉKENYSÉGET FEJT KI AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGA?

A Bíróság alkalmazza az Egyezményt. Feladata annak biztosítása, hogy az államok tiszteletben tartsák az Egyezményben foglalt jogokat és biztosítékokat. E feladatot az egyének – vagy esetenként államok – által benyújtott panaszok (az ún. „kérelmek”) megvizsgálásának útján látja el. Ha megállapítja, hogy valamelyik tagállam megsértette ezeket a jogokat és jogi garanciákat, ítéletet hoz. Az ítéletek kötelező jellegűek: az érintett államok kötelesek azokat végrehajtani.

MILYEN ESETEKBE FORDULHATUNK AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGÁHOZ?

Kérelemmel fordulhat a Bírósághoz az a személy (illetve személyek csoportja), aki úgy gondolja, hogy személyesen és közvetlenül áldozata lett az Egyezményben foglalt jogok és jogi garanciák megsértésének. Kérelem csak olyan állam ellen nyújtható be, amelyre nézve az Egyezmény kötelező, azaz részese annak.

Milyen jogokat véd az Egyezmény és annak jegyzőkönyvei?

Az Egyezmény védi különösen:

- az élethez való jogot;
- a tisztességes eljáráshoz való jogot polgári és büntető ügyekben;
- a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogot;
- a véleménynyilvánítás szabadságát;
- a gondolat, lelkiismeret és vallás szabadságát;
- a hatékony jogorvoslathoz való jogot;
- a javak háborítatlan élvezetéhez való jogot, és
- a választójogot és a választhatósághoz való jogot, stb.

Mit tilt az Egyezmény és annak jegyzőkönyvei?

Az Egyezmény tiltja különösen:

- a kínzást és az embertelen vagy megalázó bánásmódot és büntetést;
- az önkényes és jogellenes fogva tartást;
- a megkülönböztetést az Egyezményben biztosított jogok gyakorlásának tekintetében;
- az állam saját állampolgárainak kiutasítását vagy beutazásuk megtagadását;
- a halálbüntetést, és
- a külföldiek kollektív kiutasítását, stb.

MILYEN FELTÉTELEKNEK KELL ELEGET TENNI A KÉRELEM BENYÚJTÁSÁHOZ?

Személyi feltételek

- Nem szükséges, hogy a kérelmező az Európa Tanács valamely tagállamának állampolgára legyen. Elegendő, ha a sérelmezett jogsértést azon államok valamelyikének „joghatósága” alatt – általában azok területén – követték el, amelyekre nézve az Egyezmény kötelező, illetve ilyen állam hatóságainak eljárása következtében kerül a kérelmező olyan helyzetbe (pl. Európa Tanácson kívüli államba történő kiadatás vagy kiutasítás esetén), amelyben az Egyezményben foglalt jogait megsértik.
- A kérelmező lehet akár magánszemély, akár jogi személy, például gazdasági társaság vagy egyesület, de nem lehet pl. önkormányzat.
- A kérelmezőnek személyesen és közvetlenül kellett az állított jogsértés áldozatának lennie. Nem nyújtható be általános jellegű panasz valamely jogszabállyal vagy intézkedéssel szemben például azért, mert az méltánytalannak tűnik; továbbá nem nyújtható be panasz más személyek nevében (kivéve, ha a panaszt benyújtó személy hivatalos képviselő pl. szülő, gyám és a képviseltek személyazonossága egyértelmű).

Vannak-e olyan feltételek, amelyeknek előzetesen, a nemzeti bíróságok előtt eleget kell tenni?

- Igen. A kérelmezőnek minden olyan jogorvoslatot igénybe kell vennie az érintett államban, amely alkalmas lehet arra, hogy hatékonyan orvosolja a sérelmezett helyzetet (ez általában a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz benyújtott

keresetet, illetve – ha erre van lehetőség – a fellebbviteli bíróságokhoz benyújtott jogorvoslatokat jelenti). Nem kell kimerítenie viszont azokat az általában rendkívüli jogorvoslatokat (pl. adott esetben a felülvizsgálati kérelem), amelyek az ügy érdemére várhatóan nem hatnak ki (pl. jogszabály által meg nem engedett esetben előterjesztett felülvizsgálati kérelmek).

- Nem elegendő pusztán formálisan igénybe venni ezeket a jogorvoslatokat, hanem az eljárás során ténylegesen fel kell vetni az egyezményesítésre vonatkozó panasz lényegét, megjelölve a megsértett rendelkezést.

- Azt követően, hogy a hazai eljárásban a végső határozatot (általában a legmagasabb szintű bíróság ítéletét) meghozták, **hat hónap** áll rendelkezésre a kérelem benyújtására. Ezen időszak letelte után a kérelmet nem fogadhatja el a Bíróság. A felülvizsgálati kérelem tárgyában hozott határozat közlésének napja azonban csak akkor tekinthető a hathónapos határidő kezdő napjának, ha a határozat az ügy érdemére kiható rendelkezést tartalmaz, egyébként a határidő a jogerős ítélet kézbesítésétől kezdődik. Olyan esetben, amikor a hatósági intézkedéssel szemben nincs jogorvoslat, az intézkedést követően azonnal a Bírósághoz lehet fordulni.

Ki ellen nyújtható be kérelem?

- Egy vagy több olyan állam ellen, amelyre nézve az Egyezmény kötelező, és amely a kérelmező véleménye szerint (a kérelmezőt közvetlenül érintő intézkedéssel vagy mulasztással) megsértette az Emberi Jogok Európai Egyezményét.

- Csak akkor van helye kérelemnek, ha a sérelmezett intézkedés(ek)e)t az érintett állam(ok) valamely hatósága (pl. bíróság vagy közigazgatási szerv) tette. A Bíróság nem foglalkozhat egyénekkal vagy magánintézményekkel, pl. gazdasági társaságokkal szemben benyújtott panaszokkal.

Mire vonatkozzon a kérelem?

- A kérelemnek az Egyezményben foglalt valamelyik jogra kell vonatkoznia. A panaszolt jogsértés tárgya lehet pl. fogva tartottak kínzása és bántalmazása; a jogellenes fogva tartás; polgári vagy büntetőeljárások fogyatékoságai; megkülönböztetés valamely jog gyakorlása során; az intézményekben elhelyezett gyermekek szüleinek jogai; magánlakás és levelezés tiszteletben tartása; a véleménynyilvánítás vagy a tájékoztatás, illetve tájékozódás korlátozása; gyűlésen vagy tüntetésen való szabad részvétel; kiutasítás vagy kiadatás; tulajdon elkobzása; kisajátítás, stb.

- A kérelem nem vonatkozhat másra, mint az Egyezmény megsértésére – nem lehet panaszt benyújtani például a magyar Alkotmánynak vagy a törvényeknek, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának, vagy az Alapjogi Chartának a megsértése miatt.

- Ha ugyanazon emberi jogi sérelem miatt, annak áldozata az ENSZ Emberi Jogi Bizottságához korábban már panaszt nyújtott be, a Bíróság azt nem fogja újra megvizsgálni.

HOGYAN FORDULJON A BÍRÓSÁGHOZ AZ A SZEMÉLY, AKI EGYEZMÉNYSÉRTÉS ÁLDOZATÁNAK ÉRZI MAGÁT?

A Bírósághoz intézett levéllel, amelyben világosan részletezi a panaszát, illetve a kérelmezői formanyomtatvány kitöltésével és az alábbi címre történő megküldésével:

**The Registrar
European Court of Human Rights
Council of Europe
F-67075 Strasbourg Cedex**

•A kérelem megfogalmazható a Bíróság valamelyik hivatalos nyelvén (angolul vagy franciául), vagy valamely olyan állam hivatalos nyelvén is, amely megerősítette az Egyezményt, tehát magyarul is. A kérelmező kérheti azt is, hogy az eljárás során végig anyanyelvét használhassa, a kérelemről a Bíróság dönt.

•Ha a kérelmet faxon nyújtották be, utóbb postai úton is be kell küldeni egy példányt.

•**Nincs értelme annak, hogy a kérelmező személyesen Strasbourgba utazzon abból a célból, hogy kérelmét szóban adja elő.** A kérelmet nem vizsgálják meg gyorsabban tekintettel a személyes megjelenésre, és jogi tanácsadásban sem részesül a kérelmező.

•A Hivatal kérheti a kérelmezőtől a panasszal kapcsolatos további iratok, tájékoztatás vagy magyarázat benyújtását.

•Amint a kérelmező megkapta a formanyomtatványt, azt gondosan és olvashatóan ki kell tölteni, és mihamarább vissza kell küldeni. A formanyomtatványnak tartalmaznia kell:

- a tények és a panaszok rövid összefoglalását;
- azoknak az Egyezményben foglalt jogoknak a megjelölését, amelyeket a kérelmező szerint megsértettek;
- a már igénybe vett jogorvoslatokat;
- az ügyben érintett valamennyi hatóság határozatainak másolatát **(ezeket az iratokat nem küldik vissza, ezért csak másolatokat szabad beküldeni)**, és
- a kérelmező ill. képviselőjének az aláírását.

•**A Hivatal a levelezés túlnyomó részét angol vagy francia nyelven bonyolítja, így az egyes iratokat kísérő levelekben foglalt felkérések megértéséhez és határidők megtartásához legalább passzív nyelvtudás vagy ilyen nyelvismerettel rendelkező személy segítsége szükséges.**

•A Bíróság eljárása és döntései nyilvánosak. A határozatok az interneten és hivatalos kiadványokban megjelennek, továbbá az érintett országok azokat nemzeti nyelvükön is általában publikálják. Ha a kérelmező azt kívánja, hogy kilétét ne fedjék fel, erről az eljárás kezdetekor tájékoztatnia kell a Bíróságot, és kérését meg kell indokolnia. A Bíróság Elnöke dönt arról, hogy a kérésnek helyt ad-e. Kérheti továbbá egyes adatainak, körülményeinek bizalmas kezelését. Ilyen kérés hiányában az ügy irataiba harmadik személyek is betekinhetnek, a szóbeli meghallgatásokról pedig a Bíróság internetes honlapján széles körben hozzáférhető videó felvételt tesznek közzé.

•Az eljárásnak kezdeti szakaszában nem kötelező az ügyvédi képviselet. Azonban, ha a kérelmező képviselő útján kíván a Bírósághoz fordulni, meghatalmazást kell csatolnia.

(A www.coe.int honlapon az „European Court of Human Rights/The Court/How do I bring my case to the Court” elérési útvonal követése után megjelenő oldalon az alul bekeretezett részen a 2. sz. lábjegyzetben a „Court information document” azon belül a „Hungarian” kiválasztásával a Bíróság magyar nyelvű hivatalos tájékoztatóját, a 3. sz. lábjegyzeti pont alatt pedig hasonló módon a jelentkezési nyomtatványt megtalálhatja.)

Melyek az eljárás főbb jellemzői?

•Az eljárás általában írásban zajlik. A Bíróság csak kivételes esetben tart tárgyalást, és a kérelmezőt írásban értesítik a Bíróság határozatairól.

•Az eljárás illetékmentes.

•Bár az eljárás első szakaszában nem szükséges az ügyvédi képviselet, a kérelmezőnek szüksége lehet ügyvédre, miután panaszáról tájékoztatták az érintett állam kormányát. Amennyiben kivételes esetben az eljárás során a Bíróság tárgyalást tart, azon a francia, illetve angol nyelvet magas szinten beszélő jogi képviselő tud csak eljárni. A kérelmek legnagyobb részét ugyanakkor még a kormány tájékoztatása előtt elfogadhatatlannak nyilvánítják.

•A kérelmezőnek csak saját költségeit kell viselnie (ügyvédi díj, ill. a levelezéssel, fénymásolással kapcsolatos költségek).

•Miután kérelmét benyújtotta, a kérelmező ingyenes jogi segítségnyújtás iránti kérelmet terjeszthet elő, amelynek keretében ügyvédi képviseletet kaphat. Ez azonban nem jár alanyi jogon, és nem döntenek róla azonnal, hanem csak az eljárás későbbi szakaszában.

Hogyan zajlik az eljárás?

•A Bíróságnak először azt kell megvizsgálnia, hogy a kérelem elfogadható-e. Ez azt jelenti, hogy a kérelemnek meg kell felelnie az Egyezményben meghatározott feltételeknek (ld. fentebb, a „Milyen feltételeknek kell eleget tenni a kérelem benyújtásához?” cím alatt). Ha a feltételek nem teljesülnek, a kérelmet elutasítják. Ha a kérelmező több panaszt is előterjesztett, a Bíróság egyes panaszokat elfogadhatónak nyilváníthat, míg másokat elutasíthat.

•Ha a kérelmet vagy a kérelmező egyes panaszait elfogadhatatlannak nyilvánítják, a határozat végleges, és ellene nincs helye jogorvoslatnak, az eljárás befejeződött.

•Ha a kérelmet vagy a kérelmező egyes panaszait elfogadhatónak nyilvánítják, a Bíróság arra ösztönzi a feleket (a kérelmezőt és az érintett államot), hogy jussanak békés megegyezésre. Ha megegyezés nem jön létre, a Bíróság „érdemben” vizsgálja az ügyet, azaz megállapítja, hogy megsértették-e az Egyezményt és ítéletet hoz.

Olyan ügyek esetén, amelyekre vonatkozóan a Bíróság már korábbi döntéseiben jól körülírható esetjogot alakított ki (pl. a bírósági eljárások elhúzódására vonatkozó panaszok) az elfogadhatóságról és a panasz érdeméről döntő eljárást a Bíróság összekapcsolja és nem külön folytatja le.

Mennyi ideig tart az eljárás?

A Bíróság jelenlegi ügyhátralékára tekintettel a kérelmezőnek esetleg hosszabb időt is kell várnia, mielőtt a Bíróság hozzákezdene a kérelem vizsgálatához. Egyes kérelmeket sürgősen, soron kívül dolgoznak fel, különösen, ha a kérelmezőt azonnali fizikai veszély fenyegeti (pl. kiutasítási ügyek).

MILYEN EREDMÉNNYEL ZÁRULHAT AZ ELJÁRÁS?

Ha a Bíróság megállapítja, hogy egyezményesértés történt, „igazságos elégtételt” nyújthat a kérelmezőnek, azaz bizonyos károk megtérítéseként pénzüsszeget ítélhet meg és az érintett államot a kérelmező költségeinek megtérítésére is kötelezheti. Ha a Bíróság azt állapítja meg, hogy nem történt jogsértés, a kérelmezőnek nem kell a sajátján felüli költségeket (az érintett állam költségeit) megfizetnie.

Fontos tudnivalók:

•A Bíróság természetesen nem rendelkezik hatáskörrel arra, hogy a nemzeti hatóságok határozatait megváltoztassa vagy a nemzeti jogszabályokat hatályon kívül helyezze. Ez egyfelől azt jelenti, hogy az igazságos elégtétel összege az Egyezményben foglalt sérelmezett emberi jog megsértéséért kiszabott elvi összeg, amely nem fedezi a hazai bírósági eljárásokban követelt kártérítési összegeket, költségeket, elszenvedett anyagi vagy nem anyagi jellegű károkat, vagyis mértékében adott esetben elmarad azoktól. Másrészt azt jelenti, hogy a strasbourgi döntés alapján a hazai bíróságok automatikusan nem vizsgálhatják meg újra az alapügyet. (De pl. a büntető-eljárásról szóló törvény 416. § (1) g. pontja alapján lehetőség van a strasbourgi döntésre hivatkozással felülvizsgálat kezdeményezésére.) Ugyanakkor az ítéletek egyre gyakrabban tartalmaznak konkrét intézkedésre utaló rendelkezést is, amely pl. a fogva tartott kérelmező szabadlábra helyezése vagy akár az Egyezménnyel ellentétes nemzeti jogszabály megváltoztatása is lehet.

•A Bíróság nem felelős ítéleteinek végrehajtásáért. Amint az ítélet megszületett az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának feladata a végrehajtás ellenőrzése, és annak biztosítása, hogy az igazságos elégtételként megítélt kártérítést megfizessék. (A Miniszteri Bizottság a tagállamok külügyminisztereiből vagy az őket képviselő személyekből áll.)

MI NEM VÁRHATÓ AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGÁTÓL?

•A Bíróság nem fellebbezési fórum a nemzeti bíróságok határozataival szemben, nem tárgyalja újra az alapügyeket, kizárólag abból a szempontból vizsgálja a hazai eljárásokat és intézkedéseket, hogy azok megsértették-e az Egyezményt.

•A Bíróság nem lép fel a kérelmező nevében közvetlenül annál a hatóságnál, amelyre a panasz vonatkozik. Különleges esetekben azonban módja van ideiglenes intézkedések megtételére; ez a gyakorlatban csak olyan ügyekben jön szóba, amikor a kérelmezőt komoly fizikai veszély fenyegeti (pl. kiutasítás, kiadatás).

- A Bíróság nem nyújt segítséget abban, hogy a kérelmező ügyvédet találjon, és a kérelem benyújtásával kapcsolatban esetlegesen felmerülő ügyvédi költségeket sem állja a kérelmező helyett.
- A Bíróság nem ad felvilágosítást annak az államnak a jogszabályairól, amely ellen a panasz irányul.

Mi történik az ítélet (egyezséget jóváhagyó határozat) meghozatala után?

A határozat véglegessé válásáról a Bíróság a feleknek értesítést küld. A határozat akkor lesz végleges, ha meghozataláról számítva három hónap eltelt és egyik fél sem fordult a Bíróság tizenhét bíróból álló Nagykamarájához, amely kivételesen, elvi jelentőségű és az Egyezmény értelmezéséhez kapcsolódó kérdésben foglalkozik csak konkrét ügyekkel. Olyan ügyekben, amelyek vonatkozásában a Bíróság már jól kidolgozott esetjoggal rendelkezik (pl. bírósági eljárások elhúzódása miatti ügyek), a Nagykamara nem fogad be a Bíróság Kamarájának ítélete elleni kérelmeket.

A végleges határozatban foglalt intézkedés végrehajtásáról a kormányképviselő gondoskodik. Ennek során felkéri a kérelmezőt, hogy a részére megítélt igazságos elégtétel összegének kifizetése céljából saját kezűleg aláírt levélben közölje azt a bankszámlaszámot, vagy ennek hiányában azt a címet ahová a Magyar Államkincstár a kifizetést teljesítheti. A kifizetést a határozat véglegessé válásától számított, a Bíróság határozatában meghatározott (általában három hónapos) határidőn belül kell teljesíteni.

A Bíróság által elrendelt egyéb intézkedések megtételét is a kormányképviselő kezdeményezi és rendszeres tájékoztatást ad a végrehajtás helyzetéről az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának.

Az ítéletet a Bíróság a feleknek angol (vagy francia) nyelven küldi meg és véglegessé válása után kerül csak lefordításra és az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium honlapján (www.irm.gov.hu), illetve más módon (Acta Humana folyóirat, stb.) nyilvános közzétételre.

Milyen egyéb technikai tudnivalók lehetnek hasznosak?

•A magyar hivatali szokástól eltérően a Bíróság hivatala által küldött leveleken csupán aláírás szerepel, dombornyomásos pecsétet a határozatok eredeti példányain használnak.

•Az ebben a füzetben összefoglalt információk tájékoztató jellegűek, ha valamely része az olvasó számára nem világos, akkor javasoljuk, hogy forduljon jogi szakértőkhöz, akik jogvédő szervezeteknél ingyenesen adnak tájékoztatást, vagy keressen föl ügyvédet.

•További tudnivalók az Emberi Jogok Európai Bíróságáról angol és francia nyelven a www.echr.coe.int honlapon, magyar nyelven a www.europatanacs.hu, www.irm.gov.hu, www.lb.hu honlapokon találhatóak.

•Az Európa Tanács budapesti Információs és Dokumentációs Központjának olvasótermében emberi jogi gyűjtemény áll az érdeklődők rendelkezésére (emberi jogi kézikönyvek, az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga, fordítások, az Egyezmény Braille-írástos változata). A gyűjtemény használatáról tájékozódhat a www.europatanacs.hu honlapon, illetve a 441-4857-es telefonszámon.

•A www.irm.gov.hu honlapon: „Közérdekű információk/Emberi jogok védelme/Emberi Jogok Európai Bírósága” elérési útvonalon megtalálhatja a strasbourgi ítéletek magyar fordítását. Az eredeti ítéleteket angol és francia nyelven a www.coe.int honlapon: az „European Court of Human Rights/Case law” menüpontban keresheti).